

Date: 3rd January-2026

РУС ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ЁЗМА НУТҚНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МЕТОДИК АСОСЛАРИ

Жалолова Гулнора

Республика мусиқа ва санъат техникуми

Аннотация: Мазкур мақолада рус тили дарсларида ёзма нутқни ривожлантиришнинг назарий ва амалий жиҳатлари ёритилади. Ёзма нутқни шакллантириш орқали ўқувчиларнинг грамматик саводхонлиги, мантикий фикрлаш қобилияти ҳамда тилни онгли қўллаш кўникмаларини ривожлантириш масалалари илмий-педагогик нуқтаи назардан таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: рус тили, ёзма нутқ, иншо, баён, нутқ ривож, грамматик саводхонлик, методика

Ёзма нутқ инсон фикрини изчил, аниқ ва мантикий ифода этишнинг муҳим воситаларидан бири ҳисобланади. Рус тилини ўқитиш жараёнида ёзма нутқни ривожлантириш ўқувчиларнинг умумий тил маданиятини ошириш, уларни мустақил фикрлай оладиган шахс сифатида тарбиялашда катта аҳамиятга эга.

Амалиёт шуни кўрсатадики, кўплаб ўқувчилар оғзаки нутқда маълум даражада эркин бўлсалар-да, ёзма ишларда қийналадилар. Бу эса ёзма нутқ устида тизимли иш олиб бориш зарурлигини кўрсатади.

Ёзма нутқ — бу фикрни ёзма шаклда ифода этиш жараёни бўлиб, у юқори даражадаги тил маданиятини талаб қилади. Ёзма нутқ орқали ўқувчи: фикрни режали баён қилиш; грамматик қоидаларга риоя этиш; сўзларни ўринли танлаш; мантикий боғланишни таъминлаш кўникмаларига эга бўлади.

Рус тили дарсларида ёзма нутқни ривожлантириш ўқувчиларнинг имло ва услубий саводхонлигини мустаҳкамлайди.

Рус тили дарсларида ёзма нутқ қуйидаги асосий шакллар орқали ривожлантирилади:

Баён ўқувчиларда матнни тинглаб ёки ўқиб, унинг мазмунини сақлаган ҳолда қайта ёзиш кўникмасини шакллантиради. Бу усул диққат, хотира ва мантикий тафаккурни ривожлантиради.

Иншо ёзиш ўқувчидан мустақил фикр, ижодий ёндашув ва бой луғат захирасини талаб қилади. Иншолар орқали ўқувчиларнинг ижодий қобилиятлари намоён бўлади.

Ҳикоя тузиш, расм асосида матн ёзиш, хат ёзиш каби машқлар ёзма нутқни ривожлантиришда самарали ҳисобланади.

Ёзма нутқ грамматик билимлар билан узвий боғлиқ. Грамматик қоидаларни онгли равишда қўллаш орқали ўқувчилар тўғри ва рағбатли матн тузишга ўрганадилар. Ёзма ишлар жараёнида хатолар устида ишлаш ўқувчиларнинг грамматик саводхонлигини оширади.

Date: 3rd January-2026

Шунингдек, ёзма нутқ орқали орфография ва пунктуация қоидалари мустаҳкамланади.

Замонавий таълимда ёзма нутқни ривожлантиришда ахборот технологияларидан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Электрон иншолар, онлайн диктантлар, матн таҳрири дастурлари ўқувчиларнинг қизиқишини оширади.

Гуруҳли ёзма ишлар, ўзаро текшириш ва таҳлил қилиш усуллари ўқувчиларда танқидий фикрлаш ва таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантиради.

Рус тили ўқитувчиси ёзма нутқни ривожлантириш жараёнида етакчи рол ўйнайди. У ўқувчиларни босқичма-босқич қийинлаштирилган топшириқлар орқали ёзма ишга тайёрлаши, хатолар устида тизимли иш олиб бориши лозим.

Ўқитувчининг сабр-тоқати ва методик маҳорати ёзма нутқни ривожлантириш самарадорлигини белгилайди.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, рус тили дарсларида ёзма нутқни ривожлантириш ўқувчиларнинг тил маданияти, грамматик саводхонлиги ва мантиқий фикрлаш қобилиятини шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади. Ёзма ишларга тизимли ёндашув рус тилини пухта ўзлаштиришга хизмат қилади. Шу боис ёзма нутқни ривожлантириш рус тили таълимининг устувор йўналишларидан бири бўлиб қолмоқда.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Щукин А. Н. Методика обучения иностранным языкам. – Москва: Академия, 2012.
2. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблема школьного учебника. – Москва: Русский язык, 2001.
3. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Лексикология. – Тошкент: Фан, 2006.
4. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2001.
5. Мадвалиев А. (таҳр.) Ўзбек тилининг изоҳли луғати. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006.
6. Саидова М. Тил таълимида коммуникатив компетенцияни шакллантириш. Тошкент: Фан ва технология, 2018.
7. Ёўлдошев Ж. Педагогик технологиялар асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2004.
- Қодиров А. Замонавий таълимда интерфаол методлар. – Тошкент: Фан, 2016.

